

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

26 martie 2019*

„Trimitere preliminară – Cetățenia Uniunii Europene – Dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre al cetățenilor Uniunii și al membrilor familiilor acestora – Directiva 2004/38/CE – Membri de familie ai unui cetățean al Uniunii – Articolul 2 punctul 2 litera (c) – Noțiunea «descendent direct» – Copil aflat sub tutelă legală permanentă în temeiul regimului algerian al *kafalah* (încredințare legală) – Articolul 3 alineatul (2) litera (a) – Alți membri de familie – Articolul 7 și articolul 24 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Viața de familie – Interesul superior al copilului”

În cauza C-129/18,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Supreme Court of the United Kingdom (Curtea Supremă a Regatului Unit), prin decizia din 14 februarie 2018, primită de Curte la 19 februarie 2018, în procedura

SM

împotriva

Entry Clearance Officer, UK Visa Section,

cu participarea:

Coram Children’s Legal Centre (CCLC),

AIRE Centre,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședintă, domnul A. Arabadjiev, doamna A. Prechal, domnul M. Vilaras și doamna K. Jürimäe (raportoare), președinți de cameră, domnii A. Rosas, E. Juhász, M. Ilešič, D. Šváby, C. G. Fernlund și N. Piçarra și doamna L. S. Rossi, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: doamna L. Hewlett, administratoare principală,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 4 decembrie 2018,

* Limba de procedură: engleza.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru SM, de T. Muman și de R. de Mello, barristers, și de L. Tang, solicitor;
- pentru Coram Children’s Legal Centre (CCLC), de M.S. Gill, QC, și de N. Acharya și de S. Freeman, solicitors;
- pentru AIRE Centre, de A. O’Neill, QC, de D. Chirico și de C. Robinson, barristers, de A. Lidbetter, de M. Evans, de L. Nassif, de C. Hall, de C. Iacono, de A. Thornton, de M. Papadouli și de A. Tidona, solicitors, de L. Van den Hende, advocaat, și de N. Mole, SC;
- pentru guvernul Regatului Unit, de F. Shibli și de R. Fadoju, în calitate de agenți, asistați de B. Kennelly, QC;
- pentru guvernul belgian, de M. Jacobs și de L. Van den Broeck, în calitate de agenți, asistate de E. Derriks, avocate;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek și de J. Vlácil, în calitate de agenți;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de R. Kanitz, în calitate de agenți;
- pentru guvernul neerlandez, de J.M. Hoogveld și de M.K. Bulterman, în calitate de agenți;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de E. Montaguti și de M. Wilderspin, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 26 februarie 2019,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 punctul 2 litera (c), precum și a articolelor 27 și 35 din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, rectificare în JO 2004, L 229, p. 35, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între SM, resortisantă algeriană, pe de o parte, și Entry Clearance Officer, UK Visa Section (agentul însărcinat cu examinarea cererilor de permise de intrare, secția de vize, Regatul Unit) (denumit în continuare „agentul competent în materie de permise de intrare”), pe de altă parte, cu privire la refuzul acestuia din urmă de a-i acorda lui SM un permis de intrare pe teritoriul Regatului Unit în calitate de copil adoptiv al unui resortisant al Spațiului Economic European (SEE).

Cadrul juridic

Dreptul internațional

Convenția de la Haga din 1993

- 3 Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, încheiată la Haga la 29 mai 1993 (denumită în continuare „Convenția de la Haga din 1993”), a fost ratificată sau a făcut obiectul unei aderări din partea tuturor statelor membre ale Uniunii Europene.
- 4 Conform articolului 1 literele a) și b) din această convenție, ea are printre altele drept obiect să stabilească garanții pentru ca adopțiile internaționale să se desfășoare în interesul superior al copilului și cu respectarea drepturilor fundamentale care îi sunt recunoscute în dreptul internațional, precum și să instituie un sistem de cooperare între statele contractante pentru a asigura respectarea acestor garanții și a preveni astfel răpirea, vânzarea sau traficul de copii.
- 5 În temeiul articolului 2 alineatul 2 din convenția menționată, aceasta „privește numai adopțiile ce stabilesc o legătură de filiație”.

Convenția de la Haga din 1996

- 6 Convenția privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, încheiată la Haga la 19 octombrie 1996 (denumită în continuare „Convenția de la Haga din 1996”), a fost ratificată sau a făcut obiectul unei aderări din partea tuturor statelor membre ale Uniunii.
- 7 Această convenție prevede norme destinate să consolideze protecția copiilor în situații cu caracter internațional și să evite conflictele între sistemele juridice ale statelor semnatare în ceea ce privește competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea măsurilor de protecție a copiilor.
- 8 Potrivit articolului 3 litera e) din convenția menționată, măsurile de protecție a copiilor pot să se refere printre altele la „plasamentul copilului la familia substitutivă, într-o formă de protecție instituționalizată, protecție prin «kafalah» ori o instituție similară”.
- 9 Articolul 4 litera b) din aceeași convenție exclude din domeniul de aplicare al acesteia „deciziile privind adopția, măsurile pregătitoare pentru adopție, anularea ori revocarea adopției”.
- 10 Articolul 33 din Convenția de la Haga din 1996 prevede procedura care trebuie urmată, atât în statul de origine, cât și în statul gazdă al unui copil, în vederea plasamentului internațional al acestuia, inclusiv în caz de „măsuri de ocrotire prin «kafalah»”.

Dreptul Uniunii

- 11 Considerentele (5), (6) și (31) ale Directivei 2004/38 sunt redactate după cum urmează:
„(5) Pentru a se putea exercita în condiții obiective de libertate și demnitate, dreptul tuturor cetățenilor Uniunii la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre ar trebui să fie acordat și membrilor familiilor acestora, indiferent de cetățenie. [...]

(6) În scopul menținerii unității familiei în sens larg și fără a aduce atingere interzicerii discriminării pe criteriul cetățeniei, situația persoanelor care nu sunt incluse în definiția membrilor de familie în conformitate cu prezenta directivă și care, prin urmare, nu se bucură automat de dreptul de intrare și ședere în statul membru gazdă ar trebui să fie examinată de statul membru gazdă pe baza propriei legislații interne, pentru a decide dacă se poate acorda intrarea și șederea unor asemenea persoane, luând în considerare relația lor cu cetățeanul Uniunii sau orice alte împrejurări, precum dependența lor financiară sau fizică de cetățeanul Uniunii.

[...]

(31) Prezenta directivă respectă drepturile și libertățile fundamentale, precum și principiile recunoscute în special de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [...]"

12 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Definiții”, prevede la punctul 2 litera (c):

„În sensul prezentei directive:

[...]

2. prin «membru de familie» se înțelege:

[...]

(c) descendenții direcți în vârstă de cel mult 21 de ani sau care se află în întreținerea sa, precum și descendenții direcți ai soțului sau ai partenerului, conform definiției de la litera (b)”.

13 Articolul 3 din directiva menționată, intitulat „Destinatarii”, prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură.

(2) Fără a aduce atingere vreunui drept individual de liberă circulație și ședere pe care persoanele în cauză îl pot avea în nume propriu, statul membru gazdă facilitează, în conformitate cu legislația sa internă, intrarea și șederea următoarelor persoane:

(a) orice alți membri de familie, indiferent de cetățenia lor, care nu se încadrează în definiția de la articolul 2 punctul 2 și care, în țara din care au venit, se află în întreținerea sau sunt membri ai gospodăriei cetățeanului Uniunii care beneficiază de dreptul de ședere cu titlu principal sau dacă din motive grave de sănătate este necesară în mod imperativ îngrijirea personală a membrului familiei de către cetățeanul Uniunii;

[...]

Statul membru gazdă întreprinde o examinare amănunțită a situației personale și justifică refuzul acordării dreptului de intrare sau ședere acestor persoane.”

14 Articolul 7 alineatul (2) din aceeași directivă prevede:

„Dreptul de ședere prevăzut la alineatul (1) se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru, în cazul în care însoțesc ori se alătură cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, cu condiția ca cetățeanul Uniunii să îndeplinească condițiile menționate la alineatul (1) literele (a), (b) sau (c).”

15 Articolul 27 din Directiva 2004/38 enunță principiile generale referitoare la restrângerea dreptului de intrare și a dreptului de ședere pentru motive de ordine publică, de siguranță publică sau de sănătate publică.

16 Articolul 35 din această directivă, intitulat „Abuzul de drept”, prevede:

„Statele membre pot adopta măsurile necesare pentru a refuza, anula sau retrage orice drept conferit prin prezenta directivă, în caz de abuz de drept sau fraudă, precum căsătoriile de conveniență. Orice măsură de acest fel este proporțională și supusă garanțiilor procedurale prevăzute la articolele 30 și 31.”

Dreptul Regatului Unit

Normele în materie de imigrare

17 Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 [Regulamentul din 2006 privind imigrarea (Spațiul Economic European)], în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „Regulamentul din 2006”), a transpus Directiva 2004/38 în dreptul Regatului Unit.

18 Articolul 7 din Regulamentul din 2006 prevede:

„(1) Sub rezerva dispozițiilor alineatului (2), în sensul prezentului regulament, următoarele persoane sunt considerate membri de familie ai unei alte persoane:

[...]

(b) descendenții săi direcți și cei ai soțului sau ai partenerului său civil care:

(i) sunt în vârstă de cel mult 21 de ani sau

(ii) se află în întreținerea sa sau în întreținerea soțului său sau a partenerului său civil [...]

19 Articolul 8 din Regulamentul din 2006 definește „membrii familiei extinse” după cum urmează:

„(1) În sensul prezentului regulament, este «membru al familiei extinse» orice persoană care nu este un membru de familie al unui resortisant al SEE în temeiul articolului 7 alineatul (1) litera (a), (b) sau (c) și care îndeplinește condițiile prevăzute la alineatul (2), (3), (4) sau (5).

(2) O persoană îndeplinește condiția prevăzută la prezentul alineat dacă este rudă a unui resortisant al SEE, a soțului acestuia sau a partenerului său civil și:

(a) dacă locuiește într-un [alt stat decât Regatul Unit] în care locuiește și resortisantul SEE și dacă se află în întreținerea acestuia sau este membru al gospodăriei acestuia,

(b) dacă îndeplinea condiția prevăzută la litera (a) și însoțește resortisantul SEE în Regatul Unit sau dorește să i se alăture în acest stat ori

(c) dacă îndeplinea condiția prevăzută la litera (a), s-a alăturat resortisantului SEE în Regatul Unit și continuă să se afle în întreținerea acestuia sau să fie membru al gospodăriei sale.

[...]

(6) În sensul prezentului regulament, expresia «resortisantul SEE în cauză» desemnează, în raport cu un membru al familiei extinse, resortisantul SEE care este sau al cărui soț sau partener civil este ruda membrului familiei extinse în sensul alineatului (2), (3) sau (4) sau resortisantul SEE care este partenerul membrului familiei extinse în sensul alineatului (5).”

- 20 Potrivit indicațiilor furnizate de instanța de trimitere, în temeiul articolului 12 alineatul (1) din Regulamentul din 2006, agentul competent în materie de permise de intrare trebuie să elibereze un „permis de familie SEE” unui „membru de familie” în cazul în care sunt îndeplinite anumite condiții. În temeiul articolului 12 alineatul (2) din acest regulament, același agent poate elibera un astfel de permis unui „membru al familiei extinse” dacă sunt îndeplinite anumite condiții sau, în orice caz, dacă apreciază adecvată eliberarea unui asemenea permis.

Normele în materie de adopție

- 21 Conform articolului 83 din Adoption and Children Act 2002 (Legea din 2002 privind adopția și copiii), constituie infracțiune fapta de a aduce un copil în Regatul Unit în scopul adopției în această țară sau de a aduce în Regatul Unit un copil care a făcut deja obiectul unei adopții într-o altă țară, cu excepția cazului în care au fost respectate dispozițiile din Adoption with a Foreign Element Regulations 2005 (Regulamentul din 2005 privind adopțiile cu element de extraneitate). Acest regulament impune printre altele ca o agenție pentru adopții din Regatul Unit să evalueze capacitatea de a adopta a adoptatorilor. Această cerință nu se aplică însă adopțiilor care intră în domeniul de aplicare al Convenției de la Haga din 1993, pusă în aplicare în dreptul Regatului Unit prin Adoption (Intercountry Aspects) Act 1999 [Legea din 1999 privind adopția (aspecte internaționale)].
- 22 Articolul 66 alineatul (1) din Legea din 2002 privind adopția și copiii cuprinde lista adopțiilor care, potrivit legislației din Anglia și din Țara Galilor, conferă copilului statutul de copil adoptiv. *Kafalah* (încredințarea legală) nu figurează în această listă.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 23 Domnul și doamna M. sunt doi resortisanți francezi care s-au căsătorit în Regatul Unit în 2001. În cursul anului 2009, ei s-au deplasat în Algeria pentru a le fi evaluată capacitatea de a deveni tutori ai unui copil în cadrul regimului algerian al *kafalah*. În urma acestei evaluări, au fost considerați „apți” pentru a li se încredința un copil sub acest regim.
- 24 SM, născută în Algeria la 27 iunie 2010, a fost abandonată de părinții săi biologici la naștere.
- 25 Soții M. au solicitat să devină tutorii lui SM în conformitate cu regimul algerian al *kafalah*.
- 26 Ca urmare a acestei cereri, a început să curgă un termen de așteptare de trei luni, în cursul căruia părinții biologici ai SM puteau reveni asupra deciziei lor de a o abandona, ceea ce nu au făcut.
- 27 Prin actul președintelui Tribunalului din Boufarik (Algeria) din 22 martie 2011, SM a fost plasată sub tutela soților M., cărora le-a fost delegată exercitarea autorității părintești în temeiul dreptului algerian. Potrivit acestui act, soții M. s-au angajat „[s]ă asigure o educație islamică copilului [...], să o mențină într-o stare de sănătate fizică și psihică bună, răspunzând nevoilor sale, ocupându-se de educația sa și tratând-o ca pe copilul lor biologic, să o protejeze, să o apere în fața instanțelor de judecată [și] să își asume răspunderea civilă pentru actele sale prejudiciabile”. Acest act îi autorizează pe soții M. să obțină alocații familiale, subvenții și indemnizații, să semneze orice document administrativ și de călătorie, precum și să călătorească cu SM în afara Algeriei.

- 28 Prin decizia Tribunalului din Tizi Ouzou (Algeria) din 3 mai 2011, numele de familie al lui SM, astfel cum figura în actul său de naștere, a fost modificat pentru a deveni cel al soților M.
- 29 În luna octombrie 2011, domnul M. s-a întors în Regatul Unit, unde are drept de ședere permanentă, din motive profesionale. În ceea ce o privește pe doamna M., aceasta a rămas în Algeria cu SM.
- 30 În luna mai a anului 2012, SM a introdus o cerere de permis de intrare în Regatul Unit în calitate de copil adoptiv al unui resortisant al SEE. Cererea sa a fost respinsă de agentul competent în materie de permise de intrare pentru, motivul că tutela în temeiul regimului algerian al *kafalah* nu era recunoscută drept adopție în sensul dreptului Regatului Unit și că nu a fost formulată nicio cerere de adopție internațională.
- 31 SM a formulat o acțiune la First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Tribunalul de Primă Instanță (Camera pentru imigrație și azil), Regatul Unit]. Această acțiune a fost respinsă prin hotărârea din 7 octombrie 2013. Potrivit acestui tribunal, SM nu îndeplinea condițiile pentru a fi considerată copil adoptiv în temeiul reglementării din Regatul Unit în materie de imigrație sau membru de familie, membru al familiei extinse sau copil adoptat de un resortisant al SEE, în sensul Regulamentului din 2006.
- 32 Tribunalul menționat a apreciat, pe de altă parte, că soții M. au inițiat demersuri în Algeria în vederea obținerii încredințării unui copil în temeiul regimului algerian al *kafalah* după ce au aflat că este mai ușor să obțină încredințarea unui copil în această țară decât în Regatul Unit. Același tribunal a arătat de asemenea că procesul de evaluare a capacității lor de a deveni tutori, în urma căruia au fost considerați „apți” pentru a li se încredința un copil sub regimul algerian al *kafalah*, era „limitat”.
- 33 SM a formulat o cale de atac împotriva acestei decizii la Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Tribunalul Superior (Camera pentru imigrație și azil), Regatul Unit]. Prin hotărârea din 14 mai 2014, acesta din urmă a admis acțiunea, apreciind că, deși SM nu poate fi considerată „membru de familie” al unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 7 din Regulamentul din 2006, ea era în schimb un „membru al familiei extinse” al unui astfel de cetățean, în sensul articolului 8 din acest regulament.
- 34 Agentul competent în materie de permise de intrare a declarat apel împotriva acestei din urmă hotărâri la Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Curtea de Apel (Anglia și Țara Galilor) (Secția civilă), Regatul Unit]. Prin hotărârea din 4 noiembrie 2015, acesta a admis apelul, considerând printre altele că SM nu era un „descendent direct” al unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38, din moment ce nu a fost adoptată într-o formă recunoscută de dreptul Regatului Unit. În plus, această instanță a considerat că SM nu poate intra nici în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din această directivă în calitate de „alt membru de familie” al unui cetățean al Uniunii.
- 35 SM a fost autorizată să sesizeze instanța de trimitere, Supreme Court of the United Kingdom (Curtea Supremă a Regatului Unit).
- 36 Potrivit instanței de trimitere, SM trebuie cel puțin să fie considerată un „alt membru de familie” al unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 3 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din Directiva 2004/38. Astfel, această noțiune ar fi suficient de largă pentru a acoperi un copil cu privire la care un cetățean al Uniunii este titularul autorității părintești în temeiul legislației țării de origine a copilului, și aceasta chiar dacă nu ar exista nicio legătură biologică sau prin adopție între copil și cetățeanul respectiv. SM s-ar afla în întreținerea gospodăriei compuse din soții M., din care ar face parte, dar aceasta în Algeria.

- 37 Cu toate acestea, instanța menționată este de părere că articolul 3 alineatul (2) primul paragraf litera (a) din această directivă nu se aplică decât dacă SM nu dispune de un drept de intrare în Regatul Unit în calitate de „descendent direct” al unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din directiva amintită.
- 38 În această privință, instanța de trimitere ridică problema dacă un copil plasat sub un regim de tutelă, precum cel algerian al *kafalah*, intră sub incidența noțiunii „descendent direct”, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38.
- 39 Potrivit instanței de trimitere, un răspuns afirmativ la această întrebare ar putea rezulta din cuprinsul punctului 2.1.2 din Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind orientări pentru o mai bună transpunere și aplicare a Directivei 2004/38 [COM(2009) 313 final], care i-ar include în noțiunea „descendent direct” pe „minorii aflați în custodia unui tutore legal permanent”.
- 40 Un astfel de răspuns ar putea de asemenea să se bazeze pe faptul că, în lipsa oricărei trimiteri, în articolul 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38, la legislațiile statelor membre, noțiunea „descendent direct” ar trebui să facă obiectul unei interpretări autonome, uniforme și conforme cu obiectivele acestei directive. Or, libera circulație a cetățenilor Uniunii ar putea fi afectată dacă statele membre ar fi libere să recunoască copiii plasați sub regimul algerian al *kafalah* drept descendenți direcți.
- 41 În aceste condiții, instanța de trimitere observă de asemenea că o interpretare autonomă a acestei noțiuni nu trebuie în mod necesar să fie largă și că o interpretare potrivit căreia un copil plasat sub regimul algerian al *kafalah* ar fi considerat „descendent direct” ar putea determina plasarea unor copii la familia care, potrivit legislației statului membru gazdă, nu ar fi considerate apte pentru a li se încredința copii. O astfel de interpretare ar putea de asemenea să genereze un risc de exploatare, de abuz și de trafic de copii pe care Convenția de la Haga din 1993 ar urmări să îl prevină și să îl descurajeze.
- 42 Prin urmare, instanța de trimitere ridică problema dacă dreptul de intrare, pe teritoriul statului membru gazdă al cetățeanului Uniunii, al unui copil plasat sub regimul algerian al *kafalah* poate fi limitat în temeiul articolelor 27 și 35 din Directiva 2004/38 atunci când copilul este victima exploatării, a abuzului sau a traficului sau atunci când există un risc ca acesta să poată fi o asemenea victimă. În plus, ea solicită să se stabilească dacă, în scopul aplicării articolului 2 punctul 2 litera (c) din această directivă, un stat membru poate să verifice dacă interesul superior al copilului a fost luat în considerare cu ocazia punerii sale sub tutelă.
- 43 În aceste împrejurări, Supreme Court of the United Kingdom (Curtea Supremă a Regatului Unit) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Un copil plasat sub tutela legală permanentă a unui cetățean sau a unor cetățeni ai Uniunii prin *kafalah* sau printr-o măsură echivalentă reglementată de sistemul legislativ [al țării sale de origine] este considerat «descendent direct» în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38?
- 2) Alte dispoziții ale acestei directive, în special articolele 27 și 35 din aceasta, pot fi interpretate în sensul că nu permit acordarea dreptului de intrare unor astfel de copii în cazul în care aceștia sunt victime ale exploatării, ale abuzului sau ale traficului de copii sau sunt supuși unui astfel de risc?

- 3) Un stat membru, înainte de a recunoaște ca descendent direct, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din directiva menționată, un copil care nu este descendentul firesc al unui [cetățean al Uniunii], are dreptul să examineze dacă, în procedurile în urma cărora copilul a fost pus sub tutela [respectivului cetățean al Uniunii] sau a fost încredințat acestuia, interesul superior al copilului a fost luat în considerare în mod suficient?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 44 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă noțiunea „descendent direct” al unui cetățean al Uniunii care figurează la articolul 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38 trebuie interpretată în sensul că îl include pe un copil care a fost plasat sub tutela legală permanentă a unui cetățean sau a unor cetățeni ai Uniunii în temeiul regimului algerian al *kafalah*.
- 45 Cu titlu introductiv, reiese din elementele din dosarul prezentat Curții că, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctele 36-38 din concluzii, *kafalah* constituie, în temeiul dreptului algerian, angajamentul unui adult, pe de o parte, de a se ocupa de întreținerea, de educația și de protecția unui copil, la fel cum ar fi făcut un părinte pentru copilul său, și, pe de altă parte, de a exercita tutela legală asupra acestui copil. Spre deosebire de adopție, care este interzisă de dreptul algerian, plasarea unui copil sub *kafalah* nu îi conferă copilului statutul de moștenitor al tutorelui. Pe de altă parte, *kafalah* încetează la majoratul copilului și este revocabilă la cererea părinților biologici sau a tutorelui.
- 46 Toate guvernele care au depus observații scrise subliniază că noțiunea „descendent direct”, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38, impune existența unei legături de filiație, indiferent dacă aceasta este biologică sau adoptivă, între copil și cetățeanul Uniunii. Potrivit guvernelor respective, această noțiune nu poate, prin urmare, să includă un copil plasat sub regimul algerian al *kafalah*, din moment ce acest regim de tutelă nu creează o astfel de legătură între copil și tutorele său.
- 47 În schimb, SM, Coram Children’s Legal Centre (CCLC), AIRE Centre și Comisia Europeană sunt de părere că noțiunea „descendent direct” este susceptibilă să includă un copil cu privire la care un cetățean al Uniunii exercită o tutelă legală permanentă, cum este *kafalah* algeriană. Această interpretare s-ar impune în esență pentru a menține, în interesul superior al copilului, viața de familie pe care el o are cu tutorele său.
- 48 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38, aceasta se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2 din directiva menționată, care îl însoțesc sau i se alătură.
- 49 Printre acești membri de familie ai unui cetățean al Uniunii figurează în special, în conformitate cu articolul 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38, „descendenții direcți” ai acestuia, care au vârsta de cel mult 21 de ani sau care se află în întreținerea sa.
- 50 Această dispoziție nu face nicio trimitere expresă la drepturile statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare ale noțiunii „descendent direct”. În aceste condiții, din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, precum și ale principiului egalității de tratament rezultă că termenii dispoziției menționate trebuie în mod normal să primească, în întreaga Uniune, o interpretare autonomă și uniformă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2011, Ziolkowski și Szeja, C-424/10 și C-425/10, EU:C:2011:866, punctul 32).

- 51 În plus, Directiva 2004/38 nu conține nicio definiție a noțiunii „descendent direct”, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din aceasta. În aceste condiții, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în vederea interpretării respectivei dispoziții a dreptului Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul său, precum și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte (Hotărârea din 7 octombrie 2010, Lassal, C-162/09, EU:C:2010:592, punctul 49).
- 52 În această privință, este necesar să se arate că noțiunea „descendent direct” se referă în mod obișnuit la existența unei legături de filiație, în linie directă, care unește persoana în cauză cu o altă persoană. În lipsa unei legături de filiație între cetățeanul Uniunii și copilul în cauză, acesta din urmă nu poate fi calificat „descendent direct” al primului, în sensul Directivei 2004/38.
- 53 Deși această noțiune vizează în primul rând existența unei legături de filiație biologică, trebuie amintit totuși că, potrivit unei jurisprudențe constante, Directiva 2004/38 urmărește să faciliteze exercitarea dreptului fundamental și individual de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, care este conferit în mod direct cetățenilor Uniunii prin articolul 21 alineatul (1) TFUE, și că această directivă are printre altele ca obiect să consolideze acest drept (Hotărârea din 12 martie 2014, O. și B., C-456/12, EU:C:2014:135, punctul 35, precum și Hotărârea din 5 iunie 2018, Coman și alții, C-673/16, EU:C:2018:385, punctul 18). Având în vedere aceste obiective, dispozițiile Directivei 2004/38, inclusiv articolul 2 punctul 2 din aceasta, trebuie interpretate în sens larg (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Reyes, C-423/12, EU:C:2014:16, punctul 23, și Hotărârea din 10 iulie 2014, Ogieriakhi, C-244/13, EU:C:2014:2068, punctul 40).
- 54 Prin urmare, este necesar să se considere că noțiunea „legătură de filiație”, menționată la punctul 52 din prezenta hotărâre, trebuie să fie interpretată în sens larg, astfel încât să cuprindă orice legătură de filiație, indiferent dacă aceasta este de natură biologică sau juridică. Rezultă că noțiunea „descendent direct” al unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38, trebuie înțeleasă ca acoperindu-l atât pe copilul biologic, cât și pe copilul adoptiv al unui astfel de cetățean, din moment ce s-a stabilit că adopția creează o legătură de filiație juridică între copilul și cetățeanul Uniunii în cauză.
- 55 În schimb, aceeași cerință de interpretare largă nu poate justifica o interpretare precum cea care rezultă din cuprinsul punctului 2.1.2 din Comunicarea COM(2009) 313 final, potrivit căreia un copil plasat sub tutela legală a unui cetățean al Uniunii ar intra sub incidența noțiunii „descendent direct”, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38.
- 56 Din moment ce plasarea unui copil sub regimul algerian al *kafalah* nu creează o legătură de filiație între copil și tutorele său, un copil cum este SM, plasat sub tutela legală a unor cetățeni ai Uniunii în temeiul acestui regim, nu poate fi considerat „descendent direct” al unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38.
- 57 În aceste condiții, un astfel de copil intră, după cum a subliniat instanța de trimitere, sub incidența noțiunii „alți membri de familie” prevăzută la articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38.
- 58 În temeiul acestei dispoziții, statele membre facilitează, în conformitate cu legislația lor internă, intrarea și șederea „[oricărui] alți membri de familie [...] care, în țara din care au venit, se află în întreținerea sau sunt membri ai gospodăriei cetățeanului Uniunii care beneficiază de dreptul de ședere cu titlu principal”.
- 59 Termenii utilizați în dispoziția menționată sunt astfel de natură să acopere situația unui copil care a fost plasat la cetățeni ai Uniunii sub un regim de tutelă legală precum *kafalah* algeriană și în privința căruia acești cetățeni își asumă sarcina de a-l întreține, de a-l educa și de a-l proteja, pe baza unui angajament luat în temeiul dreptului țării de origine a copilului.

- 60 Obiectivul articolului 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38 constă, după cum reiese din considerentul (6) al acestei directive, în „menținer[ea] unității familiei în sens larg” prin facilitarea intrării și a șederii persoanelor care nu sunt incluse în definiția „membrului de familie” al unui cetățean al Uniunii cuprinsă la articolul 2 punctul 2 din directiva menționată, dar care au totuși legături de familie strânse și stabile cu un cetățean al Uniunii ca urmare a unor împrejurări de fapt specifice, precum o dependență economică, apartenența la gospodărie sau existența unor motive grave de sănătate (Hotărârea din 5 septembrie 2012, Rahman și alții, C-83/11, EU:C:2012:519, punctul 32).
- 61 Potrivit jurisprudenței Curții, articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38 stabilește în sarcina statelor membre o obligație de a conferi un anumit avantaj cererilor formulate de resortisanții unor state terțe vizate în acest articol în raport cu cererile de intrare și de ședere ale altor resortisanți ai unor state terțe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 septembrie 2012, Rahman și alții, C-83/11, EU:C:2012:519, punctul 21, și Hotărârea din 12 iulie 2018, Banger, C-89/17, EU:C:2018:570, punctul 31).
- 62 Astfel, statele membre trebuie, în conformitate cu această dispoziție, să prevadă posibilitatea ca persoanele menționate la dispoziția amintită să obțină o decizie referitoare la cererea lor care să fie bazată pe o examinare amănunțită a situației lor personale, ținând seama de diverși factori pertinenti, și care, în caz de refuz, să fie motivată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 septembrie 2012, Rahman și alții, C-83/11, EU:C:2012:519, punctele 22 și 23, precum și Hotărârea din 12 iulie 2018, Banger, C-89/17, EU:C:2018:570, punctele 38 și 39).
- 63 Desigur, fiecare stat membru dispune de o largă marjă de apreciere în ceea ce privește alegerea factorilor care trebuie luați în considerare, în măsura în care legislația sa prevede criterii care sunt conforme cu sensul uzual al termenului „facilitează”, cuprins la articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2004/38, și care nu lipsesc această dispoziție de efectul său util (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 septembrie 2012, Rahman și alții, C-83/11, EU:C:2012:519, punctul 24, și Hotărârea din 12 iulie 2018, Banger, C-89/17, EU:C:2018:570, punctul 40).
- 64 Totuși, această marjă de apreciere trebuie, având în vedere considerentul (31) al Directivei 2004/38, să se exercite în lumina și cu respectarea dispozițiilor Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) (a se vedea prin analogie Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctele 79 și 80, precum și jurisprudența citată).
- 65 În această privință, articolul 7 din cartă recunoaște dreptul la respectarea vieții private și de familie. Astfel cum rezultă din Explicațiile cu privire la Carta drepturilor fundamentale (JO 2007, C 303, p. 17), în conformitate cu articolul 52 alineatul (3) din cartă, drepturile garantate la articolul 7 din aceasta au același înțeles și aceeași întindere ca și cele garantate la articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 octombrie 2010, McB., C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, punctul 53, și Hotărârea din 5 iunie 2018, Coman și alții, C-673/16, EU:C:2018:385, punctul 49).
- 66 Or, reiese din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului că relațiile efective pe care un copil plasat sub un regim de *kafalah* le întreține cu tutorele său pot intra sub incidența noțiunii de viață de familie, având în vedere timpul petrecut împreună, calitatea relațiilor, precum și rolul asumat de adult față de copil (a se vedea în acest sens Curtea EDO, 16 decembrie 2014, Chbihi Loudoudi și alții împotriva Belgiei, CE:ECHR:2014:1216JUD005226510, § 78). Potrivit acestei jurisprudențe, articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale protejează individul de ingerințele arbitrare ale autorităților publice și impune acestora din urmă, atunci când existența unei legături de familie este stabilită, să permită ca această legătură să se dezvolte și să acorde o protecție juridică de natură să permită integrarea copilului în familia sa (a se vedea în acest sens Curtea EDO, 4 octombrie 2012, Harroudj împotriva Franței, CE:ECHR:2012:1004JUD004363109, § 40 și 41, precum și Curtea EDO, 16 decembrie 2014, Chbihi Loudoudi și alții împotriva Belgiei, CE:ECHR:2014:1216JUD005226510, § 88 și 89).

- 67 Articolul 7 din cartă trebuie, pe de altă parte, să fie coroborat cu obligația de a lua în considerare interesul superior al copilului, recunoscut la articolul 24 alineatul (2) din aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 iunie 2006, Parlamentul/Consiliul, C-540/03, EU:C:2006:429, punctul 58, Hotărârea din 23 decembrie 2009, Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punctul 54, precum și Hotărârea din 10 mai 2017, Chavez-Vilchez și alții, C-133/15, EU:C:2017:354, punctul 70).
- 68 În consecință, pentru a respecta aceste dispoziții în exercitarea marjei lor de apreciere, autorităților naționale competente le revine sarcina ca, atunci când pun în aplicare obligația de a facilita intrarea și șederea altor membri de familie, prevăzută la articolul 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38, să efectueze o apreciere echilibrată și rezonabilă a tuturor împrejurărilor actuale și pertinente ale speței, ținând seama de toate interesele implicate și în special de interesul superior al copilului în cauză (a se vedea prin analogie Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctul 81, Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 85, precum și Hotărârea din 13 septembrie 2016, CS, C-304/14, EU:C:2016:674, punctul 41).
- 69 Această apreciere trebuie să ia în considerare, printre altele, vârsta la care copilul a fost plasat sub regimul algerian al *kafalah*, existența unei vieți comune pe care copilul o are cu tutorii săi de la plasarea sa sub acest regim, amploarea relațiilor afective care s-au stabilit între copil și tutorii săi, precum și gradul de dependență a copilului față de tutorii săi, în măsura în care aceștia își asumă autoritatea părintească și sarcina legală și financiară în privința copilului.
- 70 În cadrul aprecierii menționate, trebuie de asemenea să se țină seama de eventualele riscuri concrete și individualizate ca respectivul copil să fie victima abuzului, a exploatării sau a traficului. Astfel de riscuri nu pot fi însă prezumate ca urmare a faptului că procedura de plasare sub regimul algerian al *kafalah* se bazează pe o evaluare a aptitudinii adultului și a interesului copilului care ar fi mai puțin aprofundată decât procedura desfășurată, în statul membru gazdă, în scopul unei adopții sau al unui plasament al copilului sau a faptului că procedura prevăzută în Convenția de la Haga din 1996 nu a fost aplicată în lipsa unei ratificări a acestei convenții de către statul terț în cauză. Dimpotrivă, asemenea împrejurări trebuie să fie puse în balanță cu celelalte elemente de fapt pertinente cum sunt cele prezentate la punctul precedent.
- 71 În ipoteza în care se stabilește, la finalul aprecierii elementelor menționate la punctele 69 și 70 din prezenta hotărâre, că un copil plasat sub regimul algerian al *kafalah* și tutorii săi, cetățeni ai Uniunii, sunt chemați să aibă o viață de familie efectivă și că acest copil depinde de tutorii săi, cerințele legate de dreptul fundamental la respectarea vieții de familie coroborate cu obligația de a ține seama de interesul superior al copilului impun în principiu acordarea unui drept de intrare și de ședere respectivului copil în calitate de alt membru de familie al unor cetățeni ai Uniunii, în sensul articolului 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38, interpretat în lumina articolului 7 și a articolului 24 alineatul (2) din cartă, pentru a permite copilului să trăiască împreună cu tutorii săi în statul membru gazdă al acestora din urmă.
- 72 O astfel de concluzie se impune cu atât mai mult atunci când, ca urmare a refuzului de a-i acorda copilului plasat sub regimul algerian al *kafalah* un drept de intrare și de ședere în statul membru gazdă al tutorilor săi, cetățeni ai Uniunii, acești tutori sunt împiedicați în fapt să aibă o viață comună în acest stat membru, din moment ce unul dintre ei este nevoit să rămână, împreună cu copilul, în statul terț de origine a copilului pentru a se ocupa de acesta.
- 73 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare după cum urmează:
- noțiunea „descendent direct” al unui cetățean al Uniunii care figurează la articolul 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38 trebuie interpretată în sensul că nu îl include pe un copil care a fost plasat sub tutela legală permanentă a unui cetățean al Uniunii în temeiul regimului algerian al *kafalah*, din moment ce această plasare nu creează nicio legătură de filiație între ei;

- cu toate acestea, revine autorităților naționale competente sarcina de a facilita intrarea și șederea unui astfel de copil în calitate de alt membru de familie al unui cetățean al Uniunii, conform articolului 3 alineatul (2) litera (a) din această directivă, interpretat în lumina articolului 7 și a articolului 24 alineatul (2) din cartă, prin efectuarea unei aprecieri echilibrate și rezonabile a tuturor împrejurărilor actuale și pertinente ale speței, care să țină seama de diferitele interese implicate și în special de interesul superior al copilului în cauză. În ipoteza în care se stabilește, la finalul acestei aprecieri, că respectivul copil și tutorele său, cetățean al Uniunii, sunt chemați să aibă o viață de familie efectivă și că acest copil depinde de tutorele său, cerințele legate de dreptul fundamental la respectarea vieții de familie coroborate cu obligația de a ține seama de interesul superior al copilului impun în principiu acordarea unui drept de intrare și de ședere copilului menționat pentru a-i permite să trăiască împreună cu tutorele său în statul membru gazdă al acestuia din urmă.

Cu privire la a doua întrebare

- 74 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolele 27 și 35 din Directiva 2004/38 trebuie interpretate în sensul că, în cazul unui risc ca un copil plasat sub regimul algerian al *kafalah* să facă obiectul abuzului, al exploataării sau al traficului, dreptul său de intrare sau de ședere în calitate de membru de familie al unui cetățean al Uniunii în statul membru gazdă al acestuia din urmă poate fi refuzat.
- 75 Reiese din cererea de decizie preliminară în prezenta cauză că această întrebare este adresată în ipoteza în care un copil cum este SM, plasat sub tutela legală a unui cetățean al Uniunii în temeiul regimului algerian al *kafalah*, intră sub incidența noțiunii „descendent direct” al acestui cetățean, în sensul articolului 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38, ceea ce îi oferă în principiu un drept automat de intrare și de ședere în statul membru gazdă al respectivului cetățean, în conformitate cu articolul 7 alineatul (2) din această directivă. Or, rezultă din răspunsul la prima întrebare că un astfel de copil nu poate intra sub incidența acestei noțiuni.
- 76 În aceste condiții, nu este necesar să se răspundă la a doua întrebare adresată de instanța de trimitere.

Cu privire la a treia întrebare

- 77 Având în vedere răspunsul dat la prima întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 78 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Noțiunea „descendent direct” al unui cetățean al Uniunii care figurează la articolul 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE, trebuie interpretată în sensul că nu îl

include pe un copil care a fost plasat sub tutela legală permanentă a unui cetățean al Uniunii în temeiul regimului algerian al *kafalah*, din moment ce această plasare nu creează nicio legătură de filiație între ei.

Cu toate acestea, revine autorităților naționale competente sarcina de a facilita intrarea și șederea unui astfel de copil în calitate de alt membru de familie al unui cetățean al Uniunii, conform articolului 3 alineatul (2) litera (a) din această directivă, interpretat în lumina articolului 7 și a articolului 24 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, prin efectuarea unei aprecieri echilibrate și rezonabile a tuturor împrejurărilor actuale și pertinente ale speței, care să țină seama de diferitele interese implicate și în special de interesul superior al copilului în cauză. În ipoteza în care se stabilește, la finalul acestei aprecieri, că respectivul copil și tutorele său, cetățean al Uniunii, sunt chemați să aibă o viață de familie efectivă și că acest copil depinde de tutorele său, cerințele legate de dreptul fundamental la respectarea vieții de familie coroborate cu obligația de a ține seama de interesul superior al copilului impun în principiu acordarea unui drept de intrare și de ședere copilului menționat pentru a-i permite să trăiască împreună cu tutorele său în statul membru gazdă al acestuia din urmă.

Semnături